

דף זה יצא לכבוד סיום הדף העולמי שהתקיים באולם בית הכנסת המרכזי בנוה דקלים – גוש קטיף ת"ו, בכ"ב אדר א' תשס"ה, בהשתתפות הרב אברהם אלקנה שפירא זצ"ל, ויבד"א הרב ישראל מאיר לאו שליט"א, רבנים, תלמידי חכמים לומדי הדף, ורבים רבים מתושבי גוש קטיף, שבאו לשמוח בשמחתה של תורה במעמד מרגש ומעורר רושם עז זה.

דף יומי- גוש קטיף

הוצאה מיוחדת לרגל סיום המחזור הי"א של הדף היומי העולמי
מחזור ג' בגוש קטיף

יר"ל ע"י מועצה דתית חוף-עזה

דבר העורך

לומדי הדף היומי בגוש קטיף

אשריהם וטוב חלקיהם של הלומדים והמלמדים את הדף היומי בכל מקום שהם, בארץ ובעולם שזוכים לסיים את הש"ס כולו. יהי רצון שעוד יגדילו תורה וימדירו, ויזכו להשראת שכינה, וכדברי חז"ל: "ויעמוד לפני ארון ברית ה' ויעל עולות ויעש שלמים ויעש משתה לכל עבדיו", אמר ר' אלעזר מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה. אמר ר' יודן ללמדך שכל מי שמלמד תורה ברבים זוכה ששורה עליו רוח הקדש, שכך עשה שלמה שלמד ושרתה עליו רוח"ק ואמר ג' ספרים משלי וקהלת ושיר השירים". (שיר השירים רבה [וילנא] א, ט).

בהזדמנות זו ברכות מעומק הלב למארגנים ולמגידי השיעורים של "מאורות הדף היומי", שהצליחו בשנים האחרונות לעורר רבים נוספים ללימוד גמרא במסגרת הדף היומי, כהמשך למפעלו המבורך של הרב מאיר שפירא מלובלין זצ"ל. יבורכו בכל מילי דמיטב.

בדף זה, ברצוננו להדגיש את מימד המקום. ביישובי גוש קטיף, ישנם לומדי דף יומי רבים. הלימוד הוא קבוע מדי יום ביומו, תמידיים כסדרם, גם כשבחוץ לעיתים רועמים התותחים, וגם שמחשבות אחרות טורדות בשאלה כיצד מחברים את המוני בית ישראל לקביעות בתורה ולקביעות בארץ. נגענו במקצת סוגיות במסכתות הש"ס בהם מתקיים בירור ודיון שקשור לעזה והסביבה, ולהאיר מהגמ' לזמננו, לשאלות מעשיות ואקטואליות לכאן והיום.

זכות לימוד התורה של הרבים, יביאנו לשמוע בשורות טובות לכל בית ישראל ולתושבי גוש קטיף, ומשנכנס אדר מרבים בשמחה, "כימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם, והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים" (אסתר ט, כב).

הרב יהודה זולדן

מכון התורה והארץ כפר דרום; ר"מ בישיבת ההסדר נוה דקלים

הנושא: עזה וסביבותיה בש"ס

הנושאים שבדף

שבת קמה ע"ב- עופות שמנים במדבר עזה, פלפלים וירקות עלים ללא תולעים ביצה ד ע"ב – יום טוב שני של גלויות בעיר עזה ובישובי גוש קטיף? מגילה ה ע"ב- עזה מימות יהושע בן נון עד ימינו מגילה כח ע"א- בתי כנסת עתיקים וחדשים בעזה כתובות קי ע"ב- האם ניתן לכפות לעלות לארץ ולהתיישב בעזה? גם כשמסוכן? גיטין ב ע"א- ישוב הארץ, וחיוב שביעית, חלה ותרומות ומעשרות בגוש קטיף סנהדרין יד ע"א- סמיכת זקנים בעזה, לומדי תורה בגוש קטיף עבודה זרה יא ע"ב- יריד של עזה, תעשייה ומסחר בגוש קטיף עבודה זרה כ ע"א- אסור להתנתק מגוש קטיף ומצפון השומרון ולמסור ארץ ישראל לגוים

שבת קמה ע"ב- עופות שמנים במדבר עזה, פלפלים וירקות עלים ללא תולעים

הירקות של גוש קטיף ידועים בכל מקום בארץ ובעולם, בטיבם ובאיכותם, ובהיותם נקיים מתולעים, ובכך מזכים חקלאי גוש קטיף את הרבים מלהיכשל באיסורים חמורים הכרוכים באיסור אכילת שרצים. מהסוגיות הבאות ניתן ללמוד על היות אזור עזה מקום מיוחד לגדל בו גידולים משובחים- חי וצומח.

בגמ' בשבת קמה ע"ב נאמר: "יתב רבי חייא בר אבא ורבי אסי קמיה דרבי יוחנן, ויתב רבי יוחנן וקא מנמנס. אמר ליה רבי חייא בר אבא לרבי אסי: מפני מה עופות שבבבל שמנים? אמר ליה: כלך למדבר עזה ואראך שמנים מהן... מפני מה עופות שבבבל שמנים? מפני שלא גלו, שנאמר: "שאנן מואב מנעוריו ושקט הוא אל שמריו ובגולה לא הלך" (ירמיהו מח, יא). רש"י שם מפרש: "מפני מה עופות שבבבל שמנים - משל ארץ ישראל. כלך למדבר עזה - והיא מארץ ישראל.

היה נסיון להשוות בין העופות הגדלים בבבל, לבין העופות הגדלים בארץ ישראל, והמסקנה היא שבמדבר עזה גדלים עופות שמנים יותר מאלה שבבבל. רש"י מדגיש בדבריו שעזה היא מארץ ישראל. הרב אשתורי הפרחי (כפתור ופרח פרק ז, עמ' קמט, מהדורת ירושלים תשנ"ז) כותב שמכאן יש להוכיח שעזה היא מארץ ישראל. על סוגיה זו כתב הרב אליעזר ולדינברג שליט"א (שו"ת ציץ אליעזר חלק ז סימן מח, קונטרס אורחות המשפטים פרק יב ד"ה רצועת עזה. מגדולי הדיינים והפוסקים בדורנו. חיבר למעלה מעשרים (!) ספרי שו"ת): "רצוני להביא בזה רק הוכחה אחת כלפי כמה מגדולי הפוסקים הסוברים, שעזה לא נכללת תחת השם ארץ-ישראל ולא נתקדשה בקדושתה וטמאה כארץ העמים. וההוכחה היא ממקום אחד בש"ס שהוזכר על כך בדרך אגב של שאלה אחרת, שזה מראה עד כמה שהדבר היה כל כך פשוט לחכמי התלמוד. והוא ממה דאיתא בשבת קמ"ה ע"ב: "אמר ליה רבי חייא בר אבא לרבי אסי מפני מה עופות שבבבל שמנים [משל ארץ ישראל, רש"י] א"ל כלך למדבר עזה ואראך שמנים מהן". ופירש רש"י: "למדבר עזה והיא מא"י". הרי בהדיא דברור להש"ס בפשיטות דמדבר עזה בכל שטחו הגדול והרחב על ארץ ישראל יחשב. וגם רבי יוחנן שמבאר שם בגמ' הטעם דעופות שבבבל שמנים מפני שלא גלו וכו', ברור הדבר, שאינו חולק מיהת על עצם הנחה זאת דמדבר עזה מא"י היא, דא"כ הוי קאמר לה והיה סותר בהדיא הנחה זאת שנאמרה כ"כ בפשיטות ע"י רבי אסי. וכך מבאר גם המהרש"א בח"א, דלמאי דמסיק טעמא משום דגלי מא"י נ"ב שנה צ"ל דמדבר עזה גם שהיא ג"כ מא"י לא גלו העופות ממנה שהיא מארץ פלשתים מכלל א"י". עזה היא מערי ארץ ישראל, וטובה של הארץ משפיע גם איכותם של העופות הבאים מכאן.

לא רק לעופות הגדלים במדבר עזה יש מעלה מיוחדת אלא גם לגידולים אחרים. במדרש תנחומא לפרשת קדושים סימן י נאמר: "וכי תבאו אל הארץ ונטעתם' (ויקרא יט, כג). זה שאמר הכתוב:

עשיתי לי גנות ופרדסים ונטעתי בהם עץ כל פרי' (קהלת ב, ה). וכי כל בני אדם אינן נוטעין כל מה שהם מבקשים, כל מה שיטע אדם בארץ הוא עושה, בין פלפלין ובין כל דבר, אם יטע אדם הן עושין. אלא שאין אדם יודע מקום של נטיעה ונטיעה היכן היא נוטע. אבל שלמה שהיה חכם נטע כל מיני אילנות. אמר ר' ינאי אפילו פלפלין נטע שלמה. וכיצד היה נוטע? אלא שלמה היה חכם, והיה יודע עיקר משתיתו של עולם. מניין? 'מציון מכלל יופי אלהים הופיע' (תהילים נ, ב). מציון נשתכלל כל העולם כולו. למה נקראת אבן שתיה שממנה הושתת העולם, והיה שלמה יודע איזה גיד הולך לכוש, ונטע עליו פלפלין, ומיד היו עושין, הרי מה שהוא אומר 'נטעתי בהם עץ כל פרי'". על ציר ירושלים – כוש, גדלים פלפלים טובים במיוחד, וקו זה עובר באזור מערב הנגב, ובגוש קטיף.

אכן בגוש קטיף מגדלים פלפלים משובחים ועסיסיים, וכן ירקות עלים ללא תולעים, ירקות ופירות רגילים ואורגניים (עגבניות שרי, תפוחי אדמה, מנגו, אתרוגים ועוד), פרחים ותבלינים, צמחי בית וגינה ועוד, לשוק המקומי, וליצוא, בכ-3700 דונם של חממות לחקלאות. גם עופות שמנים מגדלים כאן בלולי תרנוגולות הודו לפיטום, ורפת משוכללת ביותר, המניבה חלב רב. החקלאות היא הענף העיקרי ממנו מתפרנסים ביגיעה ובכבוד תושבי גוש קטיף.

ביצה ד' ע"ב – יום טוב שני של גלויות בעיר עזה ובישובי גוש קטיף?

כידוע בארץ ישראל עושים יום טוב אחד בזמנו, ובחור"ל יומים. הגמ' בביצה ד' ע"ב מסבירה שעל אף שאנו יודעים מתי התקדש החודש, בכל זאת גזרו על בני חו"ל שיעשו יומים. מהם גבולות ארץ ישראל לענין יום טוב שני? ומה נהגו בעגזה ובסביבותיה? בתשובות הגאונים (אוצר הגאונים ביצה עמ' 9-4), מופיע: "שמא מימות יהושע בן נון כך הנהיג את כל היוצאים ומשתהים חוצה לארץ לעשות". הגבולות הם גבולות הארץ מימות יהושע. מהריטב"א בראש השנה יח ע"א משמע שהגבולות הם גבולות ההבטחה. לדעות אילו בודאי שיש לעשות בעזה יום אחד. לפי הרמב"ם (בהל' קידוש החודש ה, ט-יא), יש לקבוע זאת ע"פ מה שהיה נהוג בעבר עת שלוחי בית דין היו יוצאים ומודיעים מתי התקדש החודש. לפיו, עד מרחק של עשרה ימי הליכה מירושלים לכל צדדיה בארץ ישראל אך לא בתוך גבולות בית שני- תלוי במנהג המקובל. יום או יומים. דוגמאות: צור, דמשק, אשקלון. מה היה המנהג בעזה? הרב דוד בן זמרה, (שו"ת הרדב"ז סימן א'קה) כותב, שלא עושים בעזה יומים. גם הרב לוי בן חביב (שו"ת הרלב"ח סימן מט) נשאל על סדר קריאת התורה בחול המועד סוכות בארץ ישראל, ומעיד: "גם חקרתי לדעת מנהג עזה, ואמרו לי שהוא זה שביום ראשון של חול המועד שהוא יום שני לחג, קורא הכהן...". מכאן שמנהג עזה היה לעשות יום טוב אחד.

מה בדבר הישובים החדשים שקמו בגוש קטיף, ובאזור הנגב והערבה, שלא היו קיימים בזמן הבית השני, וממילא השלוחים לא הלכו לשם? לשיטת הרמב"ם (הלכות קידוש החודש ה, יב), עיר שאין לה מנהג, או: "עיר שנתחדשה במדבר ארץ ישראל, או מקום ששכנו בו ישראל עתה- עושין שני ימים כמנהג רוב העולם". שאלה זו עורר בעת העליה לקרקע של י"א הישובים בנגב במוצאי יום כיפור תש"ז, הרב יחיאל מיכל טיקוצ'ניסקי (עיר הקדש והמקדש חלק ג פרק יט). הוא שלח מכתבים למספר רבנים בענין. הרב שלמה זלמן אויערבך (שו"ת מנחת שלמה חלק ב סימן מד), כתב שהמנהג הוא כריטב"א וראשונים אחרים ולא כרמב"ם. אך היו שהסבירו גם לדברי הרמב"ם. הרב עובדיה הדאיה (שו"ת ישכיל עבדי חלק ו או"ח סימן ב), כתב שכונת הרמב"ם היא למקומות שלא נכבשו לא ע"י עולי מצרים ולא ע"י עולי בבל, אלא למקומות שהם בגבולות

ההבטחה. הוא מנמק עוד ולפיו, במקומות שנכבשו ע"י צה"ל אם ננהג בהם יומים יחשבו שמקומות אילו הם מחו"ל ויזלזלו בתרומות ומעשרות, וגם אומות העולם יראו שאנו לא מתייחסים אליהם כא"י "והנה מצינו לרז"ל שחששו מאד על ישוב ארץ ישראל, וכעת במו ידינו אנו מפסידים זכויותינו בארצנו, וממעטים חלקי גבולותיה בידינו אנו, ואין לך חורבן ארץ ישראל גדול מזה". הרב צבי פסח פרנק (מקראי קדש- פסח חלק ב עמ' קצו), שגם לרמב"ם יש לעשות יומים רק כשברור שלא היה שם ישוב יהודי או שברור שישבו שם גוים, אך מספק אין להחמיר. נראה שכונת הרמב"ם המובא לעיל הוא שרק במקומות שברור שהשלוחים לא היו מגיעים לאזור כלל, או שלא היו עוברים דרך שם, אזי יש לעשות יומים. אחרי הכל, אין לצפות שהשלוחים יגיעו לכל גבעה או לכל הר בארץ ישראל. במקומות שהשלוחים היו מגיעים לשם היתה הידיעה כבר נפוצה באזור, ושם עושים יום אחד. כאמור, בעזה נהגו יום אחד, ועל כן גם בסביבות עזה בישובים החדשים בגוש קטיף, ובנגב בכלל, יש נוהגים לעשות יום טוב אחד.

מגילה ה' ע"ב- עזה מימות יהושע בן נון עד ימינו

כל עיר שהיא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון קוראים בה מגילה בט"ו באדר (מגילה ב ע"ב). זאת מאחר ו"חלקו כבוד לארץ ישראל שהיתה חריבה באותן הימים ותלו אותה מימות יהושע בן נון" (ירושלמי מגילה א, א). מקומות מסופקים, קוראים מגילה ב"ד ובט"ו אדר כדוגמת טבריה (מגילה ה ע"ב). האם עזה היתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון? הרב יששכר בן מרדכי סוסאן (היה תלמיד הרלב"ח- הרב לוי בן חביב, ושימש כרבה של קהילת המוסתערביים בצפת. בספרו תיקון יששכר (ד"צ וציאה שלי"ט) דף ס ע"ב) משיב על סדר קריאת התורה בפורים ומדבריו ניתן ללמוד על החג עצמו: "והמקומות שקורין בהם המגילה שני ימים מפני שספק אם עיירות הם אם כרכים הם, הסדר להם בקריאת התורה ביום השני כסדר היום הראשון. ומנהג זה פשוט פה בכל המוסתערביים יצ"ו תושבי ארץ צפת שבגליל העליון תוב"ב, וכפריה ביריה ועין זיתון, ושמענו שכך נוהגים גם בעזה ובדמשק". מכאן שבעזה נהגו לקיים יומיים פורים ב"ד ובט"ו. על תשובה זו התבסס גם הרב יעקב שאול אלישר (שו"ת ישא ברכה חלק או"ח סימן ח), בתשובה משנת תרמ"ג ליהודים שהתיישבו בעזה: "והנה בפורים כבר שאלו מה יעשו בקריאת המגילה והוריתי להם שיקראו שתי ימים. הראשון בברכה והשני בלא ברכה, וכמ"ש בס' תיקון יששכר ז"ל בעד עזה". הרב יעקב אריאל (שו"ת באהלה של תורה חלק ב סימן קד), פסק לחיילים המשרתים בעזה, לקרוא רק ב"ד, מאחר והם אינם קבועים במקום, והקהילה הקבועה בעיר חרבה. מסיבה זו תושבי נצרים, קוראים גם כן מגילה ב"ד בלבד על אף היותם סמוכים לשכונותיה הדרומיות של עזה. (ראה: הרב משה הררי, מקראי קדש- פורים, עמ' קה).

מגילה כח ע"א- בתי כנסת עתיקים וחדשים בעזה

המשנה דנה מה מעמדו של בית כנסת שחרב: "אמר רבי יהודה: בית הכנסת שחרב אין מספידין בתוכו, ואין מפשילין בתוכו חבלים, ואין פורשין לתוכו מצודות, ואין שוטחין על גגו פירות, ואין עושין אותו קפנדריא, שנאמר: "והשמותי את מקדשיכם" (ויקרא כו, לא) - קדושתן אף כשהן שוממין. עלו בו עשבים - לא יתלוש, מפני עגמת נפש". רש"י: "מפני עגמת נפש - מניחין בו עשבים, כדי שתהא עגמת נפש לרואיהן ושיזכירו את ימי בניינו, ואת שהיו רגילין להתאסף שם - יבקשו רחמים שיחזרו לקדמותו". הרמב"ם (הלכות תפילה ונשיאת כפים יא, יא) מורה ומנמק אחרת מדוע יש

להשאירם כך אם עלו בו עשבים: "עלו בהן עשבים תולשין אותם ומניחין אותן במקומן כדי שיראו אותן העם ותעוררו רוחם ויבנום". בקשת רחמי שמים, עם דרך לעורר את הציבור לבנותם מחדש. בזמן התלמוד היו שני בתי כנסת בעזה. האחד בעיר עזה עצמה, בתל שבמזרח העיר של היום. באחד העמודים נמצא עיטור מנורת שבעה קנים, ומשני צידיה שופר ולולב. מתחתיה כתוב: "חנניה בן יעקב". בעמוד אחר נכתב: "המלאך הגואל אותי מכל רע יזכני לעלות לירושלם". בית הכנסת השני היה על חוף הים. בבית כנסת זה נמצא פסיפס מעוטר במיני גפן, ובהם עיטורי בעלי חיים. בכניסה לאולם המרכזי נמצא דמות הפורטת בנבל, מעליו מופיעות באותיות עבריות המילה: "דויד".

לא זכינו עדין להקים מחדש את הריסות בתי הכנסת שהיו בעיר עזה, אך בישובי גוש קטיף, הוקמו בתי כנסת גדולים ויפים לעדות השונות, שתושביו השקיעו כסף ועמל רב בבניתם ובסיוע תרומות מבחוץ "שחובה ליפות את הבנין... עד כי לו היה אפשר היה שהקירות והתקרות יהיו מצופים בכסף ובוזהב בדומה לזה שהיה בית המקדש, יש לעשות זאת" (הרב אברהם בן הרמב"ם, המספיק לעובדי ה', פרק כה). בתי הכנסת הם במרכזם של היישובים, כדברי הרמב"ם (הלכות תפילה ונשיאת כפים יא, ב): "כשבונין בית הכנסת אין בונין אותה אלא בגבהה של עיר שנאמר בראש הומיות תקרא, ומגביהין אותה עד שתהא גבוהה מכל חצרות העיר, שנאמר: ולרומם את בית אלקינו". לבנות בתי כנסת ולא להחריבם: "עתידה פרס שתפול ביד רומי דסתרי ביה כנישתא" (יומא י ע"א).

כתובות קי ע"ב - האם ניתן לכפות לעלות לארץ ולהתיישב בעזה? גם כשמסוכן?

במשנה בכתובות קי ע"ב נאמר: "הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין", והגמ' שם דנה ביכולת כפית בני זוג זה את זה לעלות לארץ: "תנו רבנן - הוא אומר לעלות, והיא אומרת שלא לעלות - כופין אותה לעלות, ואם לאו - תצא בלא כתובה. היא אומרת לעלות, והוא אומר שלא לעלות - כופין אותו לעלות, ואם לאו - יוציא ויתן כתובה". העקרון הוא שזה שאינו רוצה לעלות מפסיד. הרב יוסף טיראני (שו"ת המהרי"ט, חלק א סימן מז), נשאל על בעל שהיה לו עסק בעזה, אך אשתו היתה גרה במצרים. הבעל רצה לכופ את אשתו לעלות ממצרים לעזה אך האשה סרבה. השאלה היא אם על עזה חל הכלל: "הכל מעלין לארץ ישראל", והבעל יוכל כופ את אשתו? מסקנתו הסופית היא שאמנם עזה היא בגבולות עולי מצרים, אולם להלכה זו הקובע הוא גבולות עולי בבל, (בהברת המושגים עולי מצרים ועולי בבל, נעסוק לקמן בגיטין ב ע"א), ועזה לא נכללת בתוכם, ולכן אין עזה בכלל ארץ ישראל, ועל כן לא ניתן לכופ את האשה. המהרי"ט האריך לדון בסוגיות שונות בגמ' בהם נזכרת עזה, ואת כולם הוא הסביר באופן שכזה שעזה היא לא מארץ ישראל. על דבריו נחלקו אחרונים רבים כמו הרב יעקב עמדין, (מור וקציעה על שו"ע או"ח סי' שו); הרב ישראל יהושע מקוטנא (שו"ת ישועות מלכו סי' סז); והרב אברהם בורנשטיין (שו"ת אבני נזר, י"ד סי' תנז). דיון נרחב בדבריו ותשובה להם, כתב הרב יעקב אריאל, (שו"ת באהלה של תורה, ח"ד סי' ז). האבני נזר שם הסביר שדברי המהרי"ט הם רק למקרה המדובר. שם הבעל רצה לכופ את אשתו לעלות לעזה רק בשל העובדה שהוא סחר שם אך לא מחמת שהוא רצה לגור בארץ ישראל לשם קדושתה.

לו הבעל היה רוצה לקיים מצות ישוב ארץ ישראל, גם לפי המהרי"ט יכל לכופה.

מעשה במשפחה מחו"ל, שהבעל מאד רצה לעלות לארץ ולהתגורר באחד מישובי גוש קטיף, אך אשתו פחדה ולא הסכימה, ומה גם שחששה לילדיה הקטנים. האם ניתן לכופ לעלות לארץ כשאחד

הצדדים טוען שיש סכנה בעליה, או במגורים עצמם. בעלי התוס' בכתובות שם כותבים שלא ניתן לכפות כשיש סכנת דרכים. גם הרב יוסף קארו (שו"ע אבן העזר סימן עה סעיף ה), מזכיר דעה זו. הרב יונה לנסדופר (שו"ת מעיל צדקה סימן כו), נשאל "אודות שלושה חברים שרצו ליסע לארץ ישראל הם ונשיהם ובניהם הקטנים בני שנתים שלוש, והבית דין שבעירם רוצים לעכב על ידם שלא ליסע עם הבנים הקטנים מחשש סכנה פן לא יוכלו לסבול צער טלטול הדרך ונענוע הספינות ושינוי האויר. ושאלו האנשים ההמה אם ימנעו מנסיעה זו או לא, ואם יחושו לגזירת בית הדין בזה?" בתשובתו הוא מוכיח שמצות ישוב ארץ ישראל היא גם בזמן הזה. "מה שכתבו התוס' שם דאינו נוהג בזה"ז דאיכא סכנת דרכים, הא ודאי אף בזמן הבית כל שהיה בו משום סכנה גלויה לא נאמר לכוף לעלות וזה משתנה לפי הזמן. וכבר כתב הרב משה בן יוסף טיראני (=אביו של המהרי"ט, שו"ת המב"ט ח"ב סימן רטז) הכלל בזה כשכל הסוחרים אינם נמנעים יכול לכוף. ובענין שחששו הבי"ד הנ"ל כי היה סכנה לקטנים זה אינו. דאם כן היה לה למתניתין או חד מהפוסקים למימר, דאם באה מחמת סכנת טביעה ושביה ולסטים הרי קטן וגדול שוה הוא, ואם מטורח הנענוע הרי הקטנים בטבעם קלי התנועה, וגם הרבנים היושבים על איי היס כתבו שעיניהם ראו בכל יום נוסעים דרך ים לקצוי ארץ עם ילדים קטנים. ולכן נראה דאף אם יגזרו בית דין שבעירם שלא לנסוע מטעמים הנ"ל רשאים לסמוך על אלו אשר עיניהם ראו ההיפך". הטיעון של סכנה היה גם בזמן חז"ל, והם לא העלו זאת, ומכאן שאם אין סכנה גלויה ומוחשית ואנשים רגילים לסע לשם ולהתגורר במקום, וסוחרים נכנסים ובאים, אין זו סכנה גלויה, ויכול לכוף.

ב"ה בגוש קטיף חיים כיום כ-8000 תושבים כ"י, ב-21 יישובים, ועם כל הקשיים הבטחוניים, ממשיכים להאחז במקום, בנחישות ובגבורה, בונים בתים מפתחים את החקלאות והמפעלים, ועוד. האמונה בה' היא מקור העוז והכח של הציבור הגר כאן "כי אלוקים יושיע ציון ויבנה הרי יהודה וישבו שם וירשוה, וזרע עבדיו ינחלוה ואוהבי שמו ישכנו בה" (תהילים סט, לו-לז).

גיטין ב ע"א - ישוב הארץ, וחיוב שביעית, חלה ותרומות ומעשרות בגוש קטיף

לארץ ישראל מספר גבולות. גבולות ההבטחה שנאמרו לאברהם לאבינו: "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדל נהר פרת" (בראשית טו, יח). לגבולות הרחבים הללו טרם זכינו. עזה היא בתוך גבולות ההבטחה, מלפנים למחר מצרים. הצו לרשת ולישב את הארץ הזו ניתן לבני ישראל, בהיותם בערבות מואב: "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עוברים את הירדן אל ארץ כנען... והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אתה. והתנחלתם את הארץ" (במדבר לג, נא-נד). חובת ההתיישבות בארץ היא ע"פ גבולות ההבטחה. מי שיושב בתוך גבולות הללו, מקיים מצות ישוב ארץ ישראל. כך כותב הרב אשתורי הפרחי, (כפתור ופרח פרק י): "קדושת הארץ ומעלתה, היא משעת נתינתה אל האבות הקדושים". אמנם, החיוב בתרומות ומעשרות חלה ובשביעית, הוא על פי הגבולות בהם עם ישראל יושב כריבון, לאחר שכבשו את המקום. הפריסה ההתיישבותית והריבונית של עם ישראל מכניסתם לארץ עם יהושע בן נון, דרך מלכות שלמה עד חורבן בית ראשון נקראת קדושה ראשונה או ביאה ראשונה. בימי יהושע בן נון, כבשו את אזור עזה: "ויילכוד יהודה את עזה ואת גבולה" (שופטים א, יח). בזמן שלמה המלך, גבול ההתיישבות של העם הוא: "קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים" (מלכים א ה, סה). על שלמה נאמר מפורשות "כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה" (מלכים א ה, ד). גבולות בית שני הם מצומצמים יותר, והם ע"פ המתואר במשנה בגיטין ב ע"א: "רי

יהודה אומר: מרקם למזרח, ורקם - כמזרח, מאשקלון לדרום, ואשקלון - כדרום, מעכו לצפון, ועכו - כצפון". גבולות עולי בבל נקראים קדושה שניה או ביאה שניה. מכאן שגוש קטיף, כמו אשקלון, דרום הנגב והערבה, וכן עכו, שלומי ומעלות בצפון, הם בתוך קדושת עולי מצרים, ומחוץ לגבולות עולי בבל. הרב יהודה עמיחי ("קדושת עולי מצרים- גוש קטיף, וחיוב המצוות התלויות בארץ", ספר התורה והארץ ז- חבל עזה וגוש קטיף, מכון התורה והארץ, כפר דרום, תשס"ה, עמ' 163-146), מוכיח שגם חיובי ערלה וכלאים נהוגים בגבולות עולי מצרים, וכן אין עושים מלאכות האסורות בשביעית במקום זה. אמנם נוהגים להקל בספקות בעניני שביעית, תרומות ומעשרות בגבולות עולי מצרים ואף מפרישים בלי ברכה (למעט דגן תירוש ויצהר בברכה). בכל מקרה, חיוב המצוות הללו כיום הוא מדרבנן, וגם בזמן בית שני ואפילו בימי עזרא הוא מדרבנן, מאחר ורוב עם ישראל לא נמצא בארץ: "בבואכם אל הארץ - בביאת כולכם אמרתי, ולא בביאת מקצתכם, וכי אסקינהו עזרא, לאו כולהו סלוק" (כתובות כה ע"א-ע"ב). ביאת כולכם- רובו ככולו (ריטב"א שם). כאמור היות גוש קטיף בגבולות עולי מצרים ומחוץ לשטח עולי בבל, משליך על רמת חיוב מצוות התלויות בארץ, אך איננו גורע כלום מהחובה להתיישב בחבלי ארץ אילו. החובה להתיישב היא בשל הקדושה העצמית שיש לארץ ישראל, מבלי לקשור זאת לחיובי מצוות התלויות בה. הראי"ה קוק (שו"ת משפט כהן סימן סג), הסביר שקדושתה העצמית של הארץ היא "כעין קדושת שכינה שבבית המקדש שלא בטלה".

אמנם יש מקום לשאול, מה המשמעות של כיבוש עולי בבל, מאחר ופריסת ההתיישבות והריבונות של עם ישראל כיום שונה. שאלה זו נשאל הרב אליעזר ולדנברג (שו"ת ציץ אליעזר חלק י סימן א), לאחר מלחמת ששת הימים: "(א) האם חזר חיוב תרומות מהתורה בשטח שכבשו עולי בבל גם להסוברים שחיוב התרומות ומעשרות בהם הוא בזמן הזה מדרבנן אשר בראש השיטה הזאת עומדים הרמב"ם והשו"ע, והוא בהיות שכעת בא לנו השטח לא על ידי נתינה וחזקה כי אם על ידי כיבוש. (ב) מה דין השטח של כיבוש עולי מצרים אשר חלק גדול ממנו נכבש ג"כ כעת בידנו בע"ה, האם גם עליו יש לדון לומר שנתחדש עליו חיוב תרומות ומעשרות ויתר מצוות התלויות בארץ מהתורה, או על כל פנים נשתוה החיוב עליו בדומה לחיוב שיש בשטח של עולי בבל בהיות שכזה כן זה החזקנו בהם בכח הכיבוש". לדבריו יש מקום לחייב במצוות התלויות בארץ לפחות מדרבנן, מאחר והארץ נכבשה ע"י מנהיגות ששקולה למלך ישראל, אלא שעדין רוב עם ישראל לא בארץ, ועל כן נשאר החיוב מדרבנן. אמנם הוא מחדש, שהגדר של ביאת כולכם הוא ששים רבוא, וכפי שהיה בימי יהושע, ואם כך החובה היא אף מהתורה: "בימינו עתה שזכינו בע"ה שארץ ישראל גם בידנו ובעלותינו היא שפיר יודו כולי עלמא שבבוא כל ישראל או רובו להתאחו בה (וכפי ההגדרות שהרבנו לעיל בדברינו להגדיר בזה) ששוב חוזר וניעור חיוב תרומות ומעשרות וחלה מהתורה".

בגוש קטיף, נלמדות סוגיות המצוות התלויות בארץ בעמקות ובהרחבה ולשם יישום מעשי. צוות רבנים וחוקרים במכון "התורה והארץ" שבכפר דרום, משיב תשובות לחקלאים ועירוניים בנושאים הללו, מוצאים ספרים, ומלמדים במסגרת מדרשת התורה והארץ, על המצוות הללו. במקום נמצא גם "גן המצוות" ו"מוזיאון התורה והארץ" הממחיש ע"י המצוות התלויות בארץ את הקשר שבין העם לארץ.

סנהדרין יד ע"א- סמיכת זקנים בעזה, לומדי תורה בגוש קטיף

תלמידי חכמים סמוכים, הם אותם שהיו סמוכים, סמוך מפי סמוך עד משה רבנו. סמיכה זו פסקה לאחר חורבן בית שני. מסמכותם היה לדון דיני קנסות, למשל. (המושג מוסמך לרבנות המקובל כיום הוא מושאל, ואיננו משקף את הסמיכה שהיתה נהוגה בעבר). היו נסיונות במשך השנים לחדש את הסמיכה המקורית, אך הם לא צלחו. הסמיכה יכולה להתחדש אך ורק בארץ ישראל. באילו גבולות? האם ניתן לחדשה גם בעזה? בגמ' בסנהדרין יד ע"א נאמר: "אמר רבי יהושע בן לוי: אין סמיכה בחוצה לארץ. מאי אין סמיכה? ..דלא סמכינן בחוצה לארץ". מדברי הגמ' שם עולה שניתן לסמוך רק אם הסומכים והנסמכים בארץ. הרב יוסף ראזין, (צפת פענח, חידושים לסנהדרין יד ע"א) מסביר: "דקביעות ליכא רק בארץ ישראל...דשם קביעת ציבור ליכא לנו בחו"ל". מקומם הקבוע של עם ישראל הוא רק בארץ ישראל, ולכן הסמיכה היא רק בארץ. בכיוון אחר הסביר הרב אברהם חיים שור (פירוש תורת חיים לסנהדרין יד ע"א): "לפי שהסמיכה היא איש מפי איש עד משה רבנו...ונמצא שכל הסומך את חברו משפיע עליו קצת מרוח הקדש הבא ונמשך אליו ממנו יתברך, ...ולכן אין סמיכה בחו"ל לפי שאין השכינה שואה על אדם בחו"ל".

עם זאת, בירושלמי בביכורים ג, ג נאמר: "ר' אמי שאל לר' סימון: שמעת שממנין זקנים בחוצה לארץ? א"ל שמעתי שאי ממנין זקנים בחוצה לארץ. אמר ר' לוי: ולא מקרא מלא הוא: "בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם" (יחזקאל לו, יז). הא כל ישיבה שלך לא היא אלא על אדמתך. רבנין דקיסרין אמרין: ממנין זקנים בחוצה לארץ ע"מ לחזור. ר' יצחק בר נחמן הוה בעזה ומנוניה ע"מ לחזור. ר' זמינא הוה בצור ומנוניה ע"מ לחזור. אופ ר' יונה הוה בפיתקה ולא קביל עלויי מתמניה אמר עד זמן דמיתמני רבי ומינה רבי. א"ר חמא: יהודה בן טיטס הוה ברומי ומנוניה ע"מ דיחזור". מינו את ר' יצחק בר נחמן שהיה בעזה על מנת שיחזור לארץ. מדברי הירושלמי הללו הסיק הרב יוסף טירני (שו"ת מהרי"ט חלק א סימן מז), את המסקנה הבאה: "וראיה מדאמרין בירושלמי...ממנין זקנים בחו"ל ע"מ לחזור ר' יצחק בר נחמן הוה בעזה ומנוניה על מנת לחזור. אלמא היא חוצה לארץ". דברי הירושלמי הללו אינם תואמים את דברי הרמב"ם (הלכות סנהדרין ד, ו) שפסק: "וכל ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים ראויה לסמיכה".

הרב מאיר שמחה הכהן מדוינסק (אור שמח על הרמב"ם שם), כותב ששטח עולי מצרים הוא מחוץ לכיבוש עולי בבל, ואעפ"כ לענין סמיכה הקריטריון הוא עולי מצרים. זאת על פי ההלכה שכששגו רוב הקהל ע"פ הוראת בית דין יש לילך אחר יושבי ארץ ישראל. הוא מוכיח דבריו מהאמור בירושלמי הוריות א, ב, בשמו של ר' יהושע בן לוי: "רבי אמי בשם רבי שמעון בן לקיש: להורייה הילכו אחר ישיבת ארץ ישראל... רבי יהושע בן לוי: לראייה הילכו מלבוא חמת עד נחל מצרים. רבי תנחומא בשם רבי הונא טעמא דרבי יהושע בן לוי: "ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו" (מלכים א ה, סה)". האור שמח גורס בירושלמי שם: "ר' יהושע בן לוי: להוראה... ולא לראיה ככתוב בירושלמי. מאחר ור' יהושע בן לוי הוא זה האומר בגמ' בסנהדרין יד ע"א שאין סמיכה בחו"ל, מכאן שמה שהוא מחוץ לגבול שבין נחל מצרים לבא חמה הוא חו"ל. מסקנת של האור שמח היא: "שסמיכת בית דין לא תליא רק במה שכבשו עולי מצרים ומשום הכי לענין קרבן גם כן תלוי בהם". (ראה גם: הרב אשתורי הפרחי, כפתור ופרח פרק י, המביא את דברי הרמב"ם [משנה בכורות ד, ג] "וכבר בארנו בתחילת סנהדרין (פ"א מ"א ומ"ג) שאינו נקרא בית דין שם מוחלט אלא סמוך בארץ. בין שיהיה סמוך מפי סמוך, או הסכימו בני ארץ ישראל למנותו ראש ישיבה. לפי שבני ארץ ישראל הם הנקראים קהל, והקדוש ברוך הוא קראם כל הקהל, ואפי' היו עשרה אנשים. ואין משגיחין לזולתם בחוצה לארץ").

לדברי האור שמח ניתן להביא ראיה ממדרש ממנו עולה שגבול הארץ לענין מינוי- סמיכה אילו הם הגבולות מלבוא חמה עד נחל מצרים. בעת שדוד מעלה את הארון מבית אבינדב שבגבעה לירושלים הוא מקבץ את כל ישראל. כך במדרש (במדבר רבה [וילנא] ד, כ): "ש"לח וקבץ כל ישראל שבכל א"י, שנאמר: "ויקהל דוד את כל ישראל מן שיחור מצרים [=נילוס] ועד לבוא חמת להביא את ארון האלהים מקרית יערים" (שם ה). כמה זקנים מינה דוד שם? אמר ר' ירמיה בן אלעזר ור' ברכיה בשם רבי אבא בר כהנא: תשעים אלף זקנים מנה דוד ביום אחד, ולא מינה את אחיתופל עמהם". דוד מינה אם כן זקנים בתוך גבולות נהר מצרים עד לבא חמה.

גם לפי הסבר זה עדין קשה מדוע מינו חכמים בעזה ובצור על מנת לחזור הלא מקומות אילו הם בגבולות עולי מצרים? לא רק זאת, אם כדברי האור שמח קו הגבול הוא "מלבא חמת עד נחל מצרים" הרי שגבולות אילו רחבים יותר מגבולות עולי מצרים, והם קרובים יותר לגבולות ההבטחה? נראה בכל זאת להסביר ברוח הדברים הללו, שגבולות ארץ ישראל לענין סמיכה הם גבולות ההבטחה וכפי שעולה מהמדרש שהובא לעיל על דוד, או גבולות עולי מצרים כשיטת הרמב"ם שלמד זאת כנראה מדרשת הפסוק ביחזקאל, המצביע על ישיבת עם ישראל בארץ בימיו, וזה בעקרון על בסיס גבולות עולי מצרים. ההלכה של רבנן דקסריה שבירושלמי על אפשרות להתמנות על מנת לחזור, היתה בהתאם למצב ישיבתם אז בארץ. האמוראים הללו שהוסמכו, אילו הם אמוראים ארץ-ישראלים לאחר חורבן בית שני, בזמן שפריסת ההתיישבות של עם ישראל בארץ היתה מצומצמת מאד. ניכרת מגמתם של חז"ל ליצור מצב בו מרכז התורה וריכוזם של תלמידי חכמים יהיה היכן שיושבים רוב עם ישראל ולא בפריפריות. כשאינן ברירה ויש צורך סמכו ומינו גם כאלה שהיו מחוץ לגבולות ההתיישבות היהודית בארץ- עזה וצור, ואפילו מי שהלך לרומי על אף שמקום זה הוא בודאי מחוץ לכל גבולות ארץ ישראל, ובתנאי שיחזור למרכז. מדובר אם כן על תקנה ייחודית, ועל כן לא ציין הרמב"ם הלכה זו. הפסוק מיחזקאל שדרש ר' לוי, מורה שהסמיכה קשורה למרכז התורה במקום בו יושבים בפועל בית ישראל, החידוש של חכמי קיסריה היה כנראה בכך שאם הנסמך יחזור אח"כ לארץ למקום בו יושבים עיקר עם ישראל, ניתן לסמכו. בגוש קטיף נבנה במשך השנים בסיעתא דשמיא מרכז תורה גדול. ישיבות (תיכונית, הסדר, גבוהה), מכינה, כוללים, אולפנה ומדרשה לבנות, בתי ספר ותלמודי תורה כ"י. הציבור הרחב משתתף אף הוא בשיעורי תורה רבים המתקיימים ביישובים - למבוגרים, לנשים ולנוער, ובכלל זה גם בשיעורי הדף היומי. בית חב"ד פעיל, לימוד אבות ובנים מדי שבת, ועוד ועוד. "הרוצה שיחכים - ידרים" (בבא בתרא כה ע"ב) "ראה גם משה רבינו שדרום ארץ ישראל מסוגל יותר לתורה" (נצי"ב לבראשית יב, ט).

סנהדרין עא ע"א - עזה היא בית ארץ אחוזתכם

דיני בית מנוגע, בשונה מדיני נגעי אדם ובגד, הם אך ורק בארץ ישראל: "כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני נתן לכם לאחזה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם" (ויקרא יד, לג). גופו של אדם נייד, וגם הבגד מתנייד איתו, ולכן נגעי אדם ובגדים נוהגים גם בחו"ל. אך בית, הוא מקום קביעותו של האדם. "בבית ארץ אחוזתכם כתיב, דמחבר בארעא, שמייה בית" (נדרים נו ע"א). דבר שמחובר לקרקע שמו בית. ביתו של אדם מישראל, החיבור השלם לקרקע, הקביעות של אדם מישראל היא אך ורק בארץ ישראל, לכן נגעי בתים נוהגים רק שם. הרמב"ן (ויקרא יג, מז) רואה בכך את השגחתו המיוחדת של ה' בארץ: "ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם, כי היא מכת השם בבית ההוא. והנה איננו נוהג אלא בארץ שהיא נחלת ה', כמו שאמר (שם) כי תבאו אל ארץ כנען אשר

אני נותן לכם לאחוז, ואין הדבר מפני היותו חובת קרקע, אבל מפני שלא יבא הענין ההוא אלא בארץ הנבחרת אשר השם הנכבד שוכן בתוכה. ובתורת כהנים (מצורע פרשה ה, ג) דרשו עוד, שאין הבית מטמא אלא אחר כבוש וחלוק, ושיהא כל אחד ואחד מכיר את שלו. והטעם, כי אז נתישבה דעתם עליהם לדעת את ה', ותשרה שכינה בתוכם.

כשעם ישראל התיישב בארצו לאחר שנות הכיבוש והחלוקה, התיישבה עליהם גם דעתם ושרתה עליהם השכינה באופן מלא, ונדרש מהם לקיים את התורה והמצוות כראוי, ושלא לחטוא באותם עבירות שבין אדם לחברו המביאים את עונש הצרעת. האם אי פעם התגלתה השכינה בדרך זו? בתוספתא (נגעים ו, א) נאמר: "בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות. למה נכתב? אלא לומר לך דרוש וקבל שכר". הגמ' בסנהדרין ע"א ע"א מסיקה שהתנא הסובר כך, הוא ר' אלעזר ברי' שמעון, זאת בשל העובדה שהקריטריונים שהוא מציב לעמידתו של בית בתנאים של בית מנוגע, הם בלתי אפשריים. כדבריו במשנה (נגעים יב, ג): "רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: לעולם אין הבית טמא עד שיראה כשתי גריסין על שתי אבנים, בשתי כתלים, בקרן זוית, ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס". אך חכמים אחרים, כמו ר' ישמעאל ור' עקיבא (משנה נגעים שם; סנהדרין פז ע"ב) חולקים עליו ולפיהם יתכן ויהיה בית מנוגע. אכן, בהמשך התוספתא (נגעים ו, א) מובאים דברי תנאים המעידים על בית מנוגע: "אמר רבי אליעזר ברבי צדוק: מקום היה בתחום עזה והיו קורין אותו חורבתא סגירתא [רש"י: חורבת מצורע]. אמר רבי שמעון איש כפר עכו: פעם אחת הלכתי לגליל וראיתי מקום שמצינין אותו, ואמרו: אבנים מנוגעות פינו לשם". מדברי ר' אליעזר בן צדוק הסיק הרב אשתורי הפרחי, שעזה היא בתוך ארץ ישראל (כפתור ופרח פרק ז עמ' קמח-קמט). לפיו, מאחר ונגעי בתים נוהגים אך ורק בארץ ישראל ולא בחוץ לארץ, ומאחר ור' אליעזר ב"ר שמעון מעיד שהיה בית מנוגע בתחום עזה, כמו עכו, מכאן שתחום עזה היא בתוך ארץ ישראל.

עבודה זרה יא ע"ב- יריד של עזה, תעשיה ומסחר בגוש קטיף

על מסחר בין יהודים לגוים בעזה, ניתן ללמוד מהסוגיה הבאה. המשנה בעבודה זרה א, ד מלמדת גם על המקומות בהם אסור או מותר לסחור: "עיר שיש בה ע"ז, חוצה לה מותר. היה חוצה לה ע"ז, תוכה מותר". בירושלמי בעבודה זרה א, ד דנים האמוראים ביחס ליריד צור, ור' שמעון בן יוחנן מעיד שהלך לשם והיא בנויה לשם עבודה זרה. באשר ליריד עזה נאמר שם כך: "רבי יצחק בר נחמן שאל לרבי חנינה: יריד עזה מהו? אמר ליה: הלכת לצור מימך וראית ישראל וגוי שהן שותפין בקדירה ואינו חושש שמא ניער הגוי בקדירה. וקשיא הוא שאל ליה דא, ומגיב ליה דא? אלא בגין דלית רבי חנינה אמר מילה דלא שמעה מיומוי, בגין כן הוא שאל ליה דא, ומגיב ליה דא. אתא רבי יוסי בי רבי אבא בר בר חנה בשם רבי יוחנן לא אסרו אלא כגון ירידה של בוטנה. ותני כן שלשה ירידין הן: יריד עזה, יריד עכו, ירידה של בוטנה, והמחזור שבכולן יריד בוטנה". לפי הירושלמי ר' חנינא לא ידע להשיב על יריד עזה, מאחר שלא שמע כעל כך מרבותיו. אך בגמ' בעבודה זרה יא ע"ב נאמר: "היכי דמי חוצה לה? אמר רשב"ל משום ר' חנינא: כגון עטלוזא של עזה. ואיכא דאמרי, בעא מיניה רשב"ל מר' חנינא: עטלוזא של עזה, מהו? א"ל: לא הלכת לצור מימך, וראית ישראל ועובד כוכבים ששפתו שתי קדירות על גבי כירה אחת, ולא חשו להם חכמים".

לפי ההסבר הראשון בגמ', האטליז- שוק הבהמות של עזה, הוא הדוגמא למקום בו ניתן לנהל מסחר מחוץ לעיר בתוכה יש עבודה זרה. עזה היא עיר בה יש עבודה זרה, כך מפרש שם רש"י.

לפי ההסבר השני בגמ', לא ברור כלל שהשוק של עזה יכול לשמש דוגמא למקום שהוא מחוץ לעיר, ועל כך השיב ר' חנינא שיש ללמוד מצור ליריד של עזה. כשם שמניחים שם קדירה של גוי בסמוך לקדירה של ישראל ולא חוששים לכך שיש כאן איסור אצל היתר, "הכא נמי, אע"פ שבני העיר האסורין סמוכין לבני חוצה לה שאין להם עבודת כוכבים היום, לא חשו" (רש"י שם). הגמ' וממשיכה לברר ממה בדיוק לא חששו חכמים שם, ומה נקודת ההשוואה והדמיון בין צור לשוק של עזה.

התוס' (שם בד"ה עטלוזא), מביאים את פירושו של רשב"ם, לפיו, אין מדובר על שוק הבהמות של עזה, אלא על עבודה זרה ששמה עטלוזא, אותה היו עובדים מחוץ לעיר לעזה, והדיון הוא אם מותר לסחור עם בני העיר שבתוכה, ביום אידם. התוס' ממשיך להביא שם את דברי רבנו אלחנן המקשה על פירושי רש"י והרשב"ם, שאם העכו"ם אינו חשוב ככומר, אין לחשוש לדמי עכו"ם ביד עכו"ם? ולכן מביא את פירושו של ר"י, לפיו, אטלוזא של עזה הכונה לשוק שנעשה לשם עבודה זרה, אך אין לראותו כיום אידם.

על סוגיה זו העוסקת בדיני מסחר עם גוים לפני אידיהן, כתב הרב יעקב עמדין (פירוש מור וקציעה, על שו"ע או"ח סימן שו): "מעטלוזא של עזה...ראיה הגונה שהיא כארץ ישראל גם לזמן הזה".

בגוש קטיף כיום יש תעשייה מפותחת ובו מוסכים, נגריות, מפעל למיצים טבעיים, מסגריות, למתכת, דפוס, מפעל למוצרי נייר ובד, ועוד. מרכז מסחרי ובו המועצה המקומית, סניף דואר ובנק, חנויות, ושירותים אחרים. מתפרנסים זה מזה, ו"גדול הנהנה מיגיעו" (ברכות ח ע"א).

עבודה זרה כ ע"א - אסור להתנתק מגוש קטיף ומצפון השומרון ולמסור אדמות ארץ ישראל לגוים

הגמ' בעבודה זרה כ ע"א דורשת את האיסור הנאמר בפס': "לא תכרות להם ברית ולא תחנם" (דברים ז, ב) כך: "לא תחנם - לא תתן להם חנייה בקרקע; דבר אחר: לא תחנם - לא תתן להם חן; דבר אחר: לא תחנם - לא תתן להם מתנת חנם". האיסור לתת בחינם או אף במכר קרקע לגוים בארץ ישראל, ובודאי לריבונותם היא איסור תורה חמור. שלמה המלך רצה להעביר את המיסים של עשרים עיר בגליל לידי חירם מלך צור, אך לא את ריבונותם (אברבנאל, מלכים א ט, יא). החזון איש (שביעית סימן כד) התנגד אף להיתר המכירה בשנת שמיטה, על אף שהיא מכירה זמנית ולשם חיזוק ההתישבות היהודית בארץ, בשל איסור "לא תחנם", בודאי יאסור להעביר בקביעות אדמות מארץ ישראל לגוים, ובמיוחד כשמדובר באויבים. הרמ"מ מלובביץ' התריע אין ספור פעמים על הסכנה הנשקפת לעם ישראל בהעברת אדמותיה לגוים (באריכות בשני החלקים של הספר: קראתי ואין עונה). בשיחה, עם מי שמשמש כיום נשיא המדינה, מר משה קצב (י' שבט תשנ"ב) אמר לו: "שמעתי לאחרונה שמועה מוזרה ומבהילה בנוגע לדיבורים והחלטה של הממשלה בארץ ישראל, אודות מסירת חלקים מארץ ישראל, ... בפועל דיבורים אלו וענינים אלו הם בגדר האיסור המפורש ד"לא תחנם" שאסור למסור שום חלק מארץ ישראל לאומות העולם! ודיבורים אלו יביאו סוף כל סוף למסירת חלקים מארץ ישראל בפועל, וממילא נמצא שדיבורים אודות זה, הרי זה כפירה בה' ובתורתו ובארץ ישראל ובקדושת ארץ ישראל". (דבר מלכות פרי שמות תשס"ה עמ' 10). הרב צבי יהודה קוק, חזר גם כן פעמים רבות על איסור זה, עוד לפני קום המדינה, ובכל פעם שדובר על כך: "אין שום צד היתר לאיסור תורה כפול ומוחלט זה של מסירת

איזה חלק של קרקעותינו לרשות גויים ח"ו, חולצמיתות ובהחלט, ולפיכך על כל אדם מישראל ועל כל גדול בתורה בישראל, על כל שר ממשלה בישראל, על כל איש צבא בישראל, למנוע ולעכב את זה בכל אומץ ועוז, ומן השמיים יסייעונו. כל מה שייעשה במעשה בלתי חוקי זה, בניגוד ובקלקול לשלימות תורת ישראל ולתוקף בטחון ישראל, אם מצד שיבושי מדינאים או מצד היסוסי תלמידי חכמים, הוא בטל ומבוטל מעיקרא ולעולם מבחינת הקיימות ההיסטורית והמציאות הממשית של עם ישראל, בכוחם של כל ישראל, ואין לזה שום ערך משפטי ומעשי, ואי עביד לא מהני" (להלכות ציבור, עמ' כט). ארץ ישראל המובטחת תהיה בידינו, ודבר אחד מדבריך לא ישוב ריקם. חזון ארץ ישראל השלמה, חי וקים לעולם.

רעיונות קצרים (אמונה)

נזיר ד ע"א - מהמאבק בפלשתים שבעזה עד למלכות בית דוד

"הריני כשמשון כבן מנוח כבעל דלילה, כמי שעקר דלתות עזה, כמי שנקרו פלשתים את עיניו - הרי זה נזיר שמשון". על שמשון העוקר דלתות עזה נאמר: "ויקם בחצי הלילה ויאחז בדלתות שער העיר ובשתי המזוזות ויסעם עם הבריה וישם על כתפיו ויעלם אל ראש ההר אשר על פני חברון" (שופטים טז, ג). מה פשר הענין, מדוע הוא סוחבם עד חברון? "בחצות לילה עת בסתר סתרים מתחיל אור הבוקר של גאולת ישראל להופיע, עת אשר הכה ה' כל בכור בארץ מצרים, ואת אשר קם דוד מלך ישראל להתייחד עם קונו ועורר את שחר הגאולה אז קם גם שמשון. אחרי עשרים שנה שפט ודן את ישראל, הוא רוצה לסמן את גמר הפעולה שהוא החל לעשות, להראות לפלשתים כי כוחם ומבצריהם, אשר הם סומכים עליה, לא לעד יעמדו בפני מלכות ישראל. על כן הוא לוקח את הדלתות והמזוזות של שערי העיר, 60 אמה, ונושאם במעלה ההר עד חברון. מול קברותיהם של אבות האומה שלהם הובטחה ארץ כנען כולה. מול נחלתו של כלב בן יפונה משבט יהודה שלחם בגבורה נגד הענקים יושבי הארץ. ומול מקום תחילתה של מלכות בית דוד, שעוד תצמח ותתגלה ברבות השנים, לגמור את המלחמה בפלשתיות, אשר החל שמשון" (הרב ברוך תאנה, התורה והארץ ז - חבל עזה וגוש קטיף, עמ' 297-298).

בבא בתרא ק ע"א – אבות האומה מתהלכים ומתמודדים באזור עזה

הקב"ה מצוה את אברהם אבינו: "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה" (בראשית יג, יז). את סיבת הדבר, מסבירים חז"ל בגמ' בבא בתרא ק ע"א: "משום חביבותא דאברהם הוא דקאמר ליה הכי, כדי שיהא נוח לכבוש לפני בניו". בשל חביבותו של אברהם לפני ה' אמר לו כך, שתהיה הארץ נוחה להכבש לבניו. בין המקומות שאליהם מגיע אברהם אבינו זהו גרר, שם עליו להאבק עם אבימלך על הבארות (בראשית כ-כא). גם יצחק יושב בגרר (בראשית כו, ו) ועליו להמשיך ולהאבק על הבארות. הוא חפר והם סתמו, עד אשר "ויחפר באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחבות ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ" (בראשית כו, כב). גרר זהו אזור גוש קטיף. מסביר שם הרד"ק: "וכל הסיפורים האלה בחפירת הבארות וקריאת השמות, להודיע כי בארץ ישראל המוחזקת נהיה חופר בארות כרצונו ואין מוחה בידו, וכן קורא שמות ברצונו, והיו בני המקום קורין אותו כן, וכן אברהם כמו שכתבנו. וכל זה היה להם לסימן מה שיעדם האל לתת הארץ לזרעם. אבל ארץ פלשתים אע"פ שהיא מארץ ישראל לא הוחזקה בידם. לפיכך רבו עמם על הגבול, וכל זה להודיע כי לבניהם לא תהיה מוחזקת בידם כולה, אע"פ שחלקוה, לא הוחזקה

בידם עד באחרונה לימות המשיח, כמו ארץ שלושה גוים קיני, קנזי וקדמוני". כל המאבקים של האבות להתהלך ולאחוז בארץ הזו, הם כדי שלנו יהיה יותר קל בימות המשיח להתמודד ולהצליח בעז"ה.

סנהדרין צח ע"א – הקץ המגולה בגוש קטיף

"ואמר רבי אבא: אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר: "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבא" (יחזקאל לו, ח). רש"י: "כשתתן ארץ ישראל פריה בעין יפה אז יקרב הקץ, ואין לך קץ מגולה יותר". כשהגיעו ראשוני גוש קטיף לאזור לפני עשרים וחמש שנה, והתחילו לעבד את האדמה, אמרו להם שכניהם הערבים שאין סיכוי שהם יצליחו לפתח כאן חקלאות, מאחר ומדובר בחול ים שאיננו מתאים. וב"ה, הארץ מאירה פנים לבניה השבים אליה, והיא נותנת פירותיה וירקותיה בעין יפה. מי האמין, שמקום זה יתברך בכזו תוצרת מגוונת. סיפר פעם רב מחו"ל שהגיע לביקור בגוש קטיף: "אתם אינכם מבינים מה זה עושה ליהודי שגר בניו יורק, כשבבילי הסדר הוא אוכל חסה למצות מרור מגוש קטיף, ובליל ראש השנה הוא אוכל סילקא או כרתי אף היא מגוש קטיף. זה מציף אותנו בגעגועים עזים לארץ".

רבנים ואישים

הרב אברהם אזולאי, סב החיד"א, חיבר את ספרו "חסד לאברהם" בעזה

הרב אברהם אזולאי, סב החיד"א, חיבר את ספרו "חסד לאברהם" בעזה. "חן המקום על יושביו". על מקום מושבו של אדם מישראל, כתב הראי"ה קוק (אגרות הראיה א אגרת לט): "ועל גדולי הצדיקים אין להקשות כלל מה טעם בחרו בשאר ערי הקדש אפילו אם היו יכולים לשבת בירושלים, שבודאי כל עיר ומקום שבארץ הקדש יש לו שורש ובחינה קדושה בפני עצמה, כמו שהאריך בזה בעל חסד לאברהם בחלק עין הארץ נהר יג .. מכל מקום כל אחד שהשיג על פי פרטיות שורש נשמתו, שהוא שייך לקדושה המיוחדת הפרטית לאותה העיר, היה קובע בה דירתו".

"יה ריבון עולם" חובר בעזה ע"י הרב ישראל נג'ארה

בקהילות ישראל נהוג לזמר בסעודת ליל שבת את הפיוט: "יה ריבון עולם". מחברו הוא הרב ישראל נג'ארה ששימש כרבה של העיר עזה לפני 400 שנה. חיבר שירים רבים כמופיע בספרו "זמירות ישראל". אחריו שימש בקדש בנו הרב משה נג'ארה. רבנים נוספים בעזה: הרב יצחק ארחא, ולאחיו בנו הרב אליעזר ארחא.

פרשן המשנה הרב עובדיה מברטנורא מבקר בקהילה היהודית בעזה

פרשן המשנה הידוע הרב עובדיה מברטנורא, ביקר בעזה בשנת רמ"ח וכך מספר (אברהם לונץ, המעמר כרך ג, ירושלים תר"פ, עמ' 125-126): "הלכנו ממקום למקום במדבר עד עזה בלא שום פגע, היא עיר בראשונה מצאנו בצאתנו ממדבר דרך ארץ פלשתים, והיא עיר גדולה ויפה, גדולה כירושלים, ואין לה חומה סביב ... וראיתי בעזה הבית אשר הפיל שמשון על הפלשתים, כפי מה שספרו לי יושבי הארץ בעלי בתים רבנים".